

5a. Erik Skyum-Nielsen: Nu er det tid til naturdigte

Teksten er fra Information den 5. juni 2020.

Erik Skyum-Nielsen (f. 1952), dansk litteraturhistoriker.

I den artikelserie, som Information påbegynder i dag, vil vi med læserne vandre gennem den danske lyrik ad den sti eller vej, som udgøres af naturdigte i bredeste forstand, altså poetiske tekster, der bruger den ydre natur som materiale. Ved ydre natur skal forstås det hele: planter, pattedyr, insekter, fugle, fisk, men også søer og åer, stjerner, himmel og hav. Kun fantasien, eller som man sagde i gamle dage: indbildningskraften, vil få lov at sætte grænser.

Traditionelt har det været sådan, at så snart en digter beskrev og besang naturen, kom digtet også altid til at handle om digteren selv. I den forstand fungerer naturen uundgåeligt som menneskets spejl. Derudover betyder 'natur' som regel to vidt forskellige ting, nemlig på den ene side den uforarbejdede omverden med alle de undergrupper, der blev opregnet ovenfor, og på den anden side en tings sande væsen, dens egenart eller inderste beskaffenhed, som når vi taler om, at en person følger sin natur, eller om et enkelt fænomen, for eksempel et helt samfund, siger, at det »ifølge sin natur« har de og de særlige egenskaber og følgelig vil reagere sådan eller sådan.

Det er den første betydning af 'natur', der bringes i spil, når vi taler om naturbeskyttelse og naturfredning, eller om et menneske påstår, at det har sans for, ja, måske elsker naturen, hvorimod den anden betydning fungerer, så snart talen er om tingenes indre orden og hele lovmæssighed. Men i naturdigte bringes de to grundbetydninger sammen. Vi kan generelt sige, at det at tilvirke et naturdigt, det er at bruge et udsnit af den fysiske omverden til at fremsætte et udsagn om verden, herunder om mennesket og dets forhold til verden.

Derfor vil de kommende mange ugers dannelsesprojekt ikke kun omfatte præsentation og nærlæsning af en række smukke, for nogles vedkommende velkendte og for andres vedkommende knap så kendte eller for mange ukendte digte. Vi kommer også til at sætte teksterne i perspektiv og spørge, hvor deres udsagn om mennesket og dets forhold til verden hører hjemme tidsmæssigt og ideologisk.

En egentlig litteraturhistorie vil det ikke blive, dertil er udvalget for snævert. Tværtimod vil vi undervejs få rig anledning til at dykke ned i enkelttekster, som kan vise sig at åbne ind til betydningskontinenter, der ikke omfattes af de overordnede landskabsbeskrivelser.

Filosoffen Hans-Jørgen Schanz¹ har overordnet sagt, at moderniteten er kendetegnet ved forandring af fire relationer: Menneskets forhold til naturen og dermed også til videnskab og teknik. Menneskets forhold til sine medmennesker med hvad deraf følger af lovgivning, moral og etik. Menneskets forhold til sig selv og dermed dets forståelse af sig selv. Og endelig menneskets forhold til Gud. (...)

Spørger man digterne, vil man få at vide, at det for dem er ganske svært at adskille menneskets forhold til naturen fra dets relationer til samfundet, sig selv og Gud.

Mange naturdigte handler om det hele på samme tid, eller de foretager en spe-

¹ Hans Jørgen Schanz: (f. 1948), dansk idéhistoriker.

cifik kobling, sådan at naturen bringes til at levere materiale til en drøftelse af moralen, en kraftudladning af kærlighedsdrift eller et mellemværende med det hellige. For forfatteren til denne serie har det været en øjenåbner af rang at erfare, at det »rene« naturdigt faktisk er en sjælden vare, fordi digterne hver gang er ude i
45 et anliggende, som rækker langt ud over det at iagttage og lovprise natur.

Dertil kommer, at den ydre natur i mange digte har flere funktioner at varetage.

Naturen kan være en plan hos en skaber eller en ruin, fordi Gud har forladt den og overladt verden til syndige mennesker.

Natur kan være en bog, vi mennesker kan hente visdom i, eller en talende lære-
50 mester, som anviser os en plads i vort liv. Den kan være både forløser og anklager, og den kan være en medskabning og en hjælpsom nabo. Og så kan den som i en række nyere civilisationskritiske digte være bedøvende ligeglad med os og få én til at føle sig som en snylter eller simpelt hen en fejltagelse.

Mange muligheder står hver gang åbne.

55 Spørgsmålene, som derfor skal stilles, hver gang et digt præsenteres, lyder i groveste forkortning sådan her:

- Hvad slags natur har vi at gøre med? Den lille eller den meget store, den vilde eller den haveagtige, den nære eller den fjerne?
- Hvad står naturen i modsætning til, og hvad står den i forbindelse med?
- 60 • Hvilke værdiforestillinger lægger digtet ind i eller ned over naturen?
- Hvilke billedregistre leverer naturen, og hvilke trækker den omvendt til sig fra alt det, som ikke er natur?
- Hvilke retoriske positioner og strategier kalder naturen frem i den enkelte tekst, altså hvor tales der fra, og hvem eller hvad tales der til?
- 65 • Hvordan begynder, forløber og ender i digtet dets mellemværende digtning/natur? Og kan vi mon indkredse tekstens og digterens hele natursyn, eventuelt udstrække det til at gælde en hel tidsalder eller periode?
- Hvad det sidstnævnte spørgsmål angår, vil læseren efterhånden se, at digterne som hovedregel synes godt om naturen. Eller som litteraturforskeren Thomas
70 Bredsdorff² skrev i sin doktordisputats *Digternes natur. En idé's historie i 1700-tallets danske poesi* (1975): Natur er et attraktivt begreb, noget som alle gerne vil have på deres side eller være en del af.

Informations oversigt over de 20 bedste naturdigte

- Thomas Kingo (1634-1703): ”Fjerde aften-sang”
- 75 • Hans Adolph Brorson (1694-1764): ”Op, al den ting, som Gud har gjort”
- Ambrosius Stub (1705-58): ”Den kiedsom Vinter”
- Johannes Ewald (1743-81): ”Rungsteds Lyksaligheder”
- Adolph Wilhelm Schack von Staffeldt (1769-1826): ”Paa Toppen af Mont-Cenis”
- 80 • Adam Oehlenschläger (1779-1850): ”Morgen-Vandring”
- Steen Steensen Blicher (1782-1848): ”Trækfuglene”
- Sophus Claussen (1865-1931): ”Imperia”
- Jeppe Aakjær (1866-1930): ”Kornmod”

² Thomas Bredsdorff: (f. 1937), dansk litteraturforsker.

- Johannes V. Jensen (1873-1959): "Det røde træ"
- 85 • Thøger Larsen (1875-1928): "Saa fik vi Sommer i Riget"
- Bodil Bech (1889-1942): "Fyrretræet"
- Hulda Lütken (1896-1946): "Regn"
- Tove Meyer (1913-1972): "Havoffer"
- Per Højholt (1928-2004): "Personen i overskud"
- 90 • Thorkild Bjørnvig (1918-2004): "Ahorltræet"
- Ivan Malinowski (1926-1989): "Skyernes skole"
- Inger Christensen (1935-2009): "duerne" (uddrag fra *Alfabet*)
- Pia Tafdrup (f. 1952): "Dage der forsvinder"
- Ursula Andkjær Olsen (f. 1970): uddrag af digtsamlingen *Skønheden hænger*
95 *på træerne* (2006)

5b. B.S. Ingemann: I sne står urt og busk i skjul

Digtet stammer fra et eventyr, som B.S. Ingemann udgav i 1831.

B.S. Ingemann (1789-1862), dansk digter.

I sne står urt og busk i skjul;
det er så koldt derude;
dog synger der en lille fugl
på kvist ved frosne rude.

⁵ Giv tid! giv tid! – den nynner glad
og ryster de små vinger, –
giv tid! og hver en kvist får blad;
giv tid! – hver blomst udspringer.

Giv tid! og livets træ bli'r grønt
¹⁰ må frosten det end kue¹,
giv tid! og hvad du drømte skønt,
du skal i sandhed skue.

Giv tid! og åndens vinterblund
skal fly² for herlig sommer;
¹⁵ giv tid!, og bi³ på herrens stund,
– hans skønhedsrige kommer!

¹ *kue*: hindre i vækst.

² *fly*: flygte.

³ *bi*: vent tålmodigt.

5c. Benny Andersen: Kærligheden

*Digtet er fra digtsamlingen Den indre bowlerhat, 1964.
Benny Andersen (1929-2018), dansk digter.*

Kærlighed
hænger ikke på træerne
men det er dem man ser på
når man savner den
5 hvordan mon de klarer sig
så langt de står fra hinanden
kan lige nå næste træ med en bladspids
og så er det træ måske
slet ikke det rigtige
10 nærmest i vejen
alligevel vokser de daglig
og her går man rundt i skoven
på sine bevægelige rødder
man stikker sine bevægelige grene i lommen
15 det er da det mindste
og skynder sig tilbage til byen.

5d. Julie Sten-Knudsen: Spor efter fugle

Digtet er et uddrag fra digtbogen Spor efter fugle, 2017.

Julie Sten-Knudsen (f. 1984), dansk digter.

stranden er hver dag forskellig fra dagen før
omskaber sig selv hver dag
jeg går på de smalle tanger
så tæt på vandet som muligt
5 en stribe lysegul himmel i horisonten
nogle træer der svæver
filtret tang og fine hvide muslingeskaller
så fine at man ikke kan tro det
den her strand er virkelig. det trøster mig
10 at der virkelig findes så mange strande
med tang. med lange øde strækninger af sand
med eller uden fodspor
spor efter fugle, heste, hunde
cigaretskodder og plasticflasker
15 hej gås, siger jeg og venter på et svar